

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2025.59.340313>

УДК 342.922/347.98

М. М. Стефанчук, докт. юрид. наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Навчально-науковий інститут права

Кафедра юстиції

вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна

e-mail: stefmar@knu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6239-9091>

О. В. Саленко, канд. юрид. наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Навчально-науковий інститут права

Кафедра юстиції

вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна

e-mail: olga_salenko@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7664-8709>

ЮРИСДИКЦІЙНИЙ КОНЦЕПТ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ АКТИВІВ ПІДСАНКЦІЙНИХ ОСІБ

У статті здійснено розвідку тенденцій розвитку юрисдикційного концепту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб, як однієї із законодавчо унормованих санкцій, що має винятковий характер, та може бути застосована лише щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України або значною мірою сприяли вчиненню таких дій іншими особами, за умови попереднього накладення на них санкції у вигляді блокування активів. Правова невизначеність, властива нормативно-правовій регламентації цієї санкції, а також новизна для правової системи України правового інституту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб зумовлюють активний науковий, а також експертно-практичний дискурс стосовно виправданості фактичної конфіскації санкційних активів в контексті забезпечення гарантій права власності та належної правової процедури. Означене зумовлює потребу вдосконалення юрисдикційного концепту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб крізь призму вимог забезпечення належної правової процедури в контексті гарантування принципу верховенства права. Мета статті полягає у виокремленні проблемних аспектів законодавчої регламентації застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб в аспекті формування складників юрисдикційного концепту такого стягнення, а також у визначенні законодавчих перспектив розвитку цього правового інституту.

Констатовано, що актуальна законодавча регламентація застосування санкції у

дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними. Метою таких законодавчих змін визначено перешкоджання використанню економічних активів на шкоду національній безпеці України та залучення активів, які є підґрунтям для діяльності, спрямованої на підготовку, розпалювання та ведення агресивної війни (включно з агресивною пропагандою), для посилення оборони України та відшкодування завданої шкоди [4]. Сама ж санкція охарактеризована як така, що має винятковий характер та може бути застосована лише щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або значною мірою сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами, у тому числі до резидентів у розумінні Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів». Крім того, встановлено що ця санкція може бути застосована лише в період дії правового режиму воєнного стану та за умови, що на відповідну фізичну чи юридичну особу в порядку, визначеному Законом, вже накладено санкцію у виді блокування активів.

Попри те, що здебільшого механізми фінансових санкцій не дозволяють постійної конфіскації активу виключно на тій підставі, що вони підпадали під режим санкцій, на відміну від правових баз, що стосуються доходів від кримінальної протиправної діяльності, в експертному середовищі слушно зауважується про винятки з цього правила, а отже – можливість фактичної конфіскації санкційних активів, що зумовлює дискурс стосовно виправданості таких механізмів в контексті права власності та належної правової процедури [5, с. 471].

У цьому контексті потребують окремого дослідження юрисдикційні аспекти правового інституту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб крізь призму вимог забезпечення належної правової процедури в контексті гарантування принципу верховенства права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій юридичній літературі питання правової природи та проблемних аспектів застосування санкцій викликають значний науковий інтерес та віднайшли своє відображення у працях багатьох науковців, зокрема А. Бабич, Ю. Барабаша, К. Бугайчука, Т. Горбачевської, С. Гриненка, Д. Новікова, О. Уварової, О. Щербанюк та багатьох інших. Водночас, з огляду на новизну для правової системи України правового інституту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб потребують додаткових розвідок юрисдикційні аспекти застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб з метою вдосконалення юрисдикційного механізму реалізації державної санкційної політики.

Мета статті полягає у виокремленні проблемних аспектів законодавчої регламентації застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб в аспекті формування складників юрисдикційного концепту такого стягнення, а також у визначенні законодавчих перспектив розвитку цього правового інституту.

Виклад основного матеріалу. Сформована актуальна практика застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів

(санкцій) відповідно до Закону України «Про санкції» створює підґрунтя дослідникам для виокремлення низки проблемних аспектів, які, на їхню думку, свідчать про необхідність подальшого удосконалення законодавства про санкції з метою забезпечення їх правової визначеності, прозорості й ефективності, що заслуговує на підтримку. Серед таких проблемних аспектів виокремлюють: 1) відсутність чітких критеріїв і неоднозначність щодо підстав застосування санкцій, які створюють ризик політизації цього процесу та можуть призвести до недоречного використання санкційних механізмів; 2) недостатня юридична визначеність термінів, що ускладнює їхню інтерпретацію і може порушувати права суб'єктів, щодо яких застосовуються санкції; 3) недостатня прозорість процедур застосування санкцій і відсутність ефективних механізмів юридичного захисту, що порушує принцип верховенства права і права на справедливий процес; 4) необґрунтоване застосування обмежень, які не мають чіткої юридичної бази, що може призводити до порушення прав суб'єктів і скасування рішень у судовому порядку [6, с. 190].

З цього приводу Д. Новіков зауважує на потребі удосконалення законодавства з питань застосування санкцій із врахуванням міжнародного та українського досвіду такого застосування, зокрема стосовно накладення санкцій на громадян України, якщо вони здійснюють терористичну діяльність, з огляду на те, що «... чинний механізм використання санкцій уможливило обмеження основних прав громадян України за умов, коли їх причетність до терористичної діяльності недоведена і невстановлена...» [7, с. 185].

Пропонуючи розширення переліку правових підстав застосування санкцій до громадян України, включивши до нього, крім здійснення терористичної діяльності, вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, К. Бугайчук зауважує на необхідності уникати розмитих формулювань, а також таких, що містять елементи дискреції під час накладення будь-яких обмежень на громадян суб'єктами владних повноважень, з огляду на те, що це може трактуватися як порушення принципу правової визначеності, особливо при визначенні порядку застосування заходів примусу чи інших обмежувальних заходів [8, с. 34, 36], з чим варто погодитися.

В розвиток окресленої дискусії щодо проблемних аспектів законодавчої регламентації застосування санкцій, слід окреслити також і юрисдикційні гарантії для цілей застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб. Передусім, з урахуванням вимог ст. 41 Основного Закону України встановлено виключно судовий порядок прийняття рішення щодо застосування цієї санкції, а також процедури його апеляційного оскарження. Так, за наявності підстав та умов, зазначених у ч. 1 ст. 5-1 Закону України «Про санкції», центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції, звертається до Вищого антикорупційного суду (далі - ВАКС) із заявою про застосування до відповідної фізичної або юридичної особи санкції, передбаченої п. 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону, в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України (далі - КАСУ). Водночас КАСУ було доповнено положеннями про те, що саме ВАКС вирішує адміністративні справи щодо застосування санкції, передбаченої п. 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про

санкції», як суд першої інстанції (ч. 5 ст. 22 КАСУ), а Апеляційна палата ВАКС переглядає судові рішення ВАКС в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції (ч. 4 ст. 23 КАСУ). Зрештою КАСУ доповнено ст. 283-1, якою визначено особливості провадження у справах про застосування санкцій. Отже, на відміну від попередніх видів санкцій, при застосуванні стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб мова йде не лише про обмеження у користуванні правом власності, а й про можливість позбавлення такого права у встановлених Законом випадках та порядку, який передбачає судовий контроль за підставністю та законністю втручання у право власності особи при застосуванні цієї санкції.

У цьому контексті слід зауважити, що експерти характеризують інститут конфіскації активів через накладення санкцій як новий для світової практики, водночас зауважуючи на тому, що такі політико-правові рішення націлені насамперед не на продовження сталої правової традиції, а радше є реакцією на нові виклики, до яких ані національне, ані міжнародне право були не готові. Водночас запровадження санкційного механізму конфіскації російських активів, створило підстави для стягнення в дохід держави майна, арештованого, але не конфіскованого у межах кримінальних проваджень. Попри це, санкційний механізм потребує постійного моніторингу на предмет відповідності міжнародним стандартам задля уникнення в майбутньому відшкодування шкоди особам, до яких його застосовано, з огляду на те, що стягнення активів в дохід держави відповідно до Закону України «Про санкції» процесуально значно простіше та швидше, ніж конфіскація у кримінальному провадженні. Водночас кримінальний процес - це менш ризиковий шлях для позбавлення права власності, зокрема в контексті забезпечення конвенційних прав на справедливий суд, на ефективний засіб правового захисту, на захист права власності [9].

Досліджуючи правову природу інституту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб, Є. Крапивін зауважує на тому, що мова не йде про покарання за вчинення правопорушення, не про індивідуальне покарання за протиправні дії, а лише про спеціальний захід правового захисту [2]. Водночас актуальний юрисдикційний механізм застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб характеризують як такий, що становить значну загрозу для права на справедливий судовий розгляд, з огляду на можливість вилучення активів підсанкційних осіб в дохід держави за спрощеною процедурою зі спрощеними стандартами доказування без забезпечення гарантій кримінального провадження під час конфіскації майна, що позбавляє релевантних суб'єктів належних процесуальних гарантій [10, с. 204].

У цілому підтримуючи висвітлені вище експертні застереження стосовно ключових викликів у сфері прав людини в процесі застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб, на наше бачення, на особливу увагу заслуговує такий юрисдикційний аспект як забезпечення належного стандарту доказування у цій категорії справ у напрямі його підвищення з урахуванням правової природи цього виду санкції з тим, аби забезпечити підсанкційних осіб правом на належний судовий розгляд у досліджуваній категорії справ.

У розвиток питання про формування складників юрисдикційного концепту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб, з огляду на відносну

новизну цього правового інституту для національної правової системи, а також у сфері наукових розвідок, слід звернути увагу на вже сформовані до певної міри та такі, що отримали певний рівень наукової розробки правові інститути. Одним із таких є правовий інститут визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, яке відбувається за правилами цивільного судочинства у ВАКС, попри те, що позивається з такими вимогами суб'єкт владних повноважень, а саме: за загальним правилом прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, або прокурори Офісу Генерального прокурора. У цьому контексті видається також релевантним звернути увагу на інші моменти, які є спільними для обох правових інститутів, пов'язаних зі стягненням в дохід держави активів.

Серед іншого, слід зауважити, що ці справи віднесені законодавцем до юрисдикції ВАКС, однак справи про визнання необґрунтованими активів розглядаються в порядку цивільного судочинства, а стягнення в дохід держави активів як виду санкцій - в порядку адміністративного судочинства, попри те, що першочерговим завданням ВАКС було визначено розгляд і вирішення справ про кримінальні корупційні правопорушення. Стосовно такого вибору суду для цілей визнання необґрунтованими активів було визначено фактор вищого рівня довіри та легітимності рішень ВАКС порівняно з іншими судами судової системи, щодо вибору суду для цілей стягнення в дохід держави активів як виду санкцій - не було запропоновано жодного обґрунтування, що вочевидь наштовхує на думку про сформовану сталу концепцію довіри до ВАКС, порівняно з іншими судами в системі. З одного боку, така показова демонстрація довіри до цього суду є вочевидь позитивним моментом, з огляду на констатовану кризу довіри до судової систем у цілому. З іншого боку, за наявності розгалуженої багаторівневої системи судів як цивільної, так і адміністративної юрисдикції - такий стан речей, до певної міри, сприяє стигматизації сприйняття судової влади та послабленню легітимності рішень інших судів судової системи в Україні [11, с. 192-193]. У цьому контексті, у світлі експертної дискусії, яка розгорталась щодо перспектив впровадження в структуру судоустрою в Україні до кінця 3 кварталу 2025 року нового суду для розгляду адміністративних справ за участю національних державних органів, судді якого обиратимуться після перевірки доброчесності та професіоналізму із залученням незалежних експертів [12], видавалось концептуально виправданим, щоб ці справи були віднесені до його юрисдикції, з огляду на публічно-правову природу обидвох категорій справ, що, однак не віднайшло свого втілення, з огляду на правовий аналіз релевантних положень законодавства [13].

У розвиток гіпотези про подібність правової природи цих категорій справ привертає увагу вибір суб'єкта, уповноваженого на звернення до суду з відповідним позовом. Так, у справах про визнання необґрунтованими активів - це прокурор у порядку реалізації функції представництва інтересів держави в суді, тобто, поза межами сфери кримінальної юстиції, а у справах про стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб - Міністерство юстиції України. У цьому контексті виникає питання про концептуальне обґрунтування вибору саме Міністерства юстиції України в якості представника інтересів держави у цій категорії справ. Жодним чином не піддаючи сумніву високий рівень професійності фахівців системи Міністерства юстиції України, все ж слід

звернути увагу на напрям правової політики держави щодо вимог до правників, які здійснюють представництво інтересів інших осіб, у тому числі - держави в суді. У цьому контексті привертає увагу Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», в якому судом конституційної юрисдикції констатовано неможливість дублювання функцій прокуратури іншими державними органами, оскільки протилежне могло б призвести до зміни конституційного визначеного механізму здійснення державної влади її окремими органами або вплинути на обсяг їхніх конституційних повноважень [14]. Саме таку правову позицію сформував Конституційний Суд України, визнавши неконституційними положення п. 13 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», згідно з якими цьому центральному органу виконавчої влади зі спеціальним статусом надавалось право за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод в порядку, встановленому законодавством України.

Крізь призму викладеної вище правової позиції суду конституційної юрисдикції, для цілей судового провадження з питань стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб, видається виправданим розробка питання щодо перспективної можливості уповноваження прокурорів (зокрема, Офісу Генерального прокурора) представляти інтереси держави у такій категорії справ, яка може бути визначена одним із виключних випадків такого представництва, обумовленим актуальною потребою, та з урахуванням закріплених у законодавстві вимог щодо спеціальної процедури добору та підвищення кваліфікації прокурора як одного із основних функціонерів-правників системи правосуддя в Україні. Це має особливе значення й у світлі експертних застерег про те, що конфіскація майна у межах санкційних справ не замінює собою повноцінну кримінальну відповідальність, а винні особи мають понести покарання повною мірою, а не лише у фінансовому плані [9].

Висновки і пропозиції. Вищевикладене дає підстави дійти висновків про контрверсійний характер законодавчої регламентації застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб в аспекті формування складників юрисдикційного концепту такого стягнення, що зумовлює потребу у визначенні законодавчих перспектив розвитку цього правового інституту, серед яких: забезпечення чітких критеріїв та правової визначеності щодо підстав застосування санкцій та особливостей застосування досліджуваних санкцій до громадян України; забезпечення належного стандарту доказування у цій категорії справ у напрямі його підвищення з урахуванням правової природи цього виду санкції з тим, аби забезпечити підсанкційних осіб правом на належний судовий розгляд у досліджуваній категорії справ; розробка питання щодо перспективної можливості уповноваження прокурорів (зокрема, Офісу Генерального прокурора) представляти інтереси держави у справах про стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб, яка може бути визначена одним із виключних випадків такого представництва, обумовленим актуальною потребою, та з урахуванням закріплених у законодавстві вимог щодо спеціальної

процедури добору та підвищення кваліфікації прокурора як одного із основних функціонерів-правників системи правосуддя в Україні.

Зазначене вище зумовлює потребу подальшої наукової розвідки питань правової природи санкцій, а також юрисдикційних аспектів їхнього застосування задля формування обґрунтованого та сталого концепту стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб та досягнення мети державної санкційної політики, що і повинно визначати вектори подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 року № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 10.09.2025).
2. Крапивін Є. Стягнення в дохід держави активів як різновид санкцій та практика Європейського суду з прав людини. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/Maket_web-1.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб: Закон України від 12 травня 2022 року № 2257-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2257-20/sr:max50:nav7:font2#Text> (дата звернення: 10.09.2025).
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» від 28 березня 2022 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39275> (дата звернення: 10.09.2025).
5. Щербанюк О. В. Стягнення в дохід держави підсанкційних активів та верховенство права. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». 2025. Випуск 89. Ч. 3. С. 468-472.
6. Гриненко С. О. Проблеми застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України «Про санкції». Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 6. С. 188-191.
7. Новіков Д. О. Адміністративно-правове регулювання санкційної політики України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2025. 223 с.
8. Бугайчук К. Л. Нормативно-правові аспекти вдосконалення санкційної політики України. Право і безпека. 2022. № 1 (84). С. 29-38.
9. Кримінальне провадження чи санкційна справа: що ефективніше для конфіскації російських активів? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/kriminalne-provazhennya-chi-sankciyna-sprava-shcho-efektivnishe-dlya-konfiskaciyi-rosiyskih-aktiviv.html> (дата звернення: 10.09.2025).
10. Horbachevska T., Barabash Yu., Uvarova O. The Expropriation of Sanctioned Assets: Does Ukrainian Jurisprudence Respond to Human Rights Concerns? Journal of Human Rights Practice, Volume 17, Issue 1, February 2025, Pages 197-206. URL: <https://doi.org/10.1093/jhuman/huae031>
11. Stefanchuk M. 'The Recovery of Ukraine in the Field of Justice: Challenges and Priority Goals' 2022 4-2 (17) Special Issue Access to Justice in Eastern Europe 186-201. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-n000467>.
12. План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).
13. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законодавчих актів України щодо правових засад утворення та функціонування Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду: Закон України від 26.02.2025 р. № 4264-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4264-20#Text> (дата звернення: 10.09.2025).
14. У справі за конституційною скаргою акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»: Рішення Конституційного Суду України від 05.06.2019 р. № 4-п(II)/2019. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_p2_2019.pdf (дата звернення: 10.09.2025).

References

1. On sanctions: Law of Ukraine (2014, August). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
2. Krapivin, Ye. (2024). Confiscation of assets as a form of sanction and the practice of the European Court of Human Rights. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/Maket_web-1.pdf (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
3. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Enhancement of the Effectiveness of Sanctions Related to the Assets of Certain Individuals: Law of Ukraine (2022, May). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2257-20/sp:max50:nav7:font2#Text> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
4. Explanatory Note to the Draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts to Improve the Effectiveness of Sanctions Related to the Assets of Certain Individuals» (2022, March). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39275> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
5. Shcherbanyuk, O. V. (2025). Recovery of sanctioned assets and the rule of law. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 89, Vol 3, 468-472 [in Ukrainian].
6. Grynenko, S. O. (2024). Problems of applying special economic and other restrictive measures (sanctions) in accordance with the Law of Ukraine «On Sanctions». *Juridical scientific and electronic journal*, 6. 188-191 [in Ukrainian].
7. Novikov, D. O. (2025). Administrative and legal regulation of the sanctions policy of Ukraine. (Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences, Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, West Ukrainian National University, Ternopil) [in Ukrainian].
8. Buhaichyk, K. L. (2022). Legal and regulatory aspects of improving the sanctions policy of Ukraine. *Law and Safety*, 1(84), 29-38 [in Ukrainian].
9. Criminal proceedings or sanctions proceedings: which is more effective for confiscating russian assets? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/kriminalne-provazhennya-chi-sankciyna-sprava-shcho-efektivnishe-dlya-konfiskaciyi-rosiyskih-aktiviv.html> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
10. Horbachevska, T., Barabash, Yu., Uvarova, O. (2025). The Expropriation of Sanctioned Assets: Does Ukrainian Jurisprudence Respond to Human Rights Concerns? *Journal of Human Rights Practice*, Vol 17, Issue 1, 197-206.
11. Stefanchuk, M. (2022). The Recovery of Ukraine in the Field of Justice: Challenges and Priority Goals. *Special Issue Access to Justice in Eastern Europe*, 4-2 (17), 186-201.
12. Plan for Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
13. On Amendments to the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» and Certain Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Legal Basis for the Establishment and Functioning of the Specialised District Administrative Court and the Specialised Administrative Court of Appeal: Law of Ukraine (2025, February). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4264-20#Text> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].
14. In the case on the constitutional complaint of the Zaporizhzhya Ferroalloy Plant Joint Stock Company regarding the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provision of paragraph 13 of part one of Article 17 of the Law of Ukraine «On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine». Decision of the Constitutional Court of Ukraine on 6 June 2019 № 4-p(II)/2019. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_p2_2019.pdf accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.09.2025 р.

M. M. Stefanchuk, Doctor of Judicial Sciences, Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

the Department of Justice of the Educational and Scientific Institute of Law

60 Volodymyrska St, Kyiv, 01033, Ukraine

e-mail: stefmar@knu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6239-9091>

O. V. Salenko, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

the Department of Justice of the Educational and Scientific Institute of Law

60 Volodymyrska St, Kyiv, 01033, Ukraine

e-mail: olga_salenko@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7664-8709>

JURISDICTIONAL CONCEPT OF CONFISCATION OF ASSETS OF SANCTIONED PERSONS TO THE STATE INCOME

Summary

The article explores trends in the development of the jurisdictional concept of confiscating the assets of sanctioned persons to the state income, as one of the legally regulated sanctions of an exceptional nature that can only be applied to individuals and legal entities whose actions have created a significant threat to national security, sovereignty or territorial integrity of Ukraine, or have significantly contributed to the commission of such actions by other persons, provided that sanctions in the form of asset freezing have been previously imposed on them. The legal uncertainty inherent in the regulatory framework governing this sanction, as well as the novelty of the legal institution of confiscating the assets of sanctioned persons to the state income in the Ukrainian legal system, have given rise to active academic as well as expert and practical discourse on the justification of the actual confiscation of sanctioned assets in the context of ensuring guarantees of property rights and due process. This calls for improving the jurisdictional concept of confiscating the assets of sanctioned persons to the state income through the prism of requirements for ensuring due process in the context of guaranteeing the principle of the rule of law. The purpose of the article is to highlight problematic aspects of legislative regulation of the application of sanction in the form of confiscation of assets of sanctioned persons to the state income in terms of forming the components of the jurisdictional concept of such confiscation, as well as to determine the legislative prospects for the development of this legal institute.

It has been established that the current legislative regulation of the application of sanctions in the form of confiscation of assets of sanctioned persons to the state income, in terms of forming the components of the jurisdictional concept of such confiscation, is controversial and characterised by legal uncertainty. It has been substantiated that the confiscation of assets of sanctioned persons to the state income a simplified procedure provokes risks of improper ensuring of the right to a fair trial, which necessitates a review of the currently established standard of proof in the category of cases under consideration with a view to raising it in order to ensure that sanctioned persons have the right to a fair trial in the category of cases under research. It is argued that it is conceptually expedient to use the achievements and experience of practical implementation of legal institutes that have already been formed to a certain extent and have reached a certain level of scientific

development in the field of the issues under study, in particular the legal institution of recognising assets as unjustified and recovering them to state income.

In terms of forming the components of the jurisdictional concept of applying sanction in the form of confiscating the assets of sanctioned persons to the state income, the following legislative prospects for the development of this legal institute have been identified: ensuring clear criteria and legal certainty regarding the grounds for applying sanctions and the specifics of applying the sanctions under consideration to Ukrainian citizens; ensuring an appropriate standard of proof in this category of cases with a view to raising it, taking into account the legal nature of this type of sanction, in order to ensure that sanctioned persons have the right to a fair trial in the category of cases under consideration; developing the issue of the prospective possibility of authorising prosecutors (in particular of the Office of the Prosecutor General) to represent the interests of the state in cases concerning the confiscation of the assets of sanctioned persons to the state income, which may be defined as one of the exceptional cases of such representation, conditioned by the current need, and taking into account the requirements enshrined in legislation regarding the special procedure for the selection and training of prosecutors as one of the key legal professionals in the Ukrainian justice system.

Keywords: sanctions, confiscation of assets of sanctioned persons, jurisdiction, standard of proof, right to a fair trial, jurisdictional mechanism.